

Door de theorie in te bedden in datgene dat kan geproduceerd worden door het experimenteren met methodes, condities en formats van werk, heroriënteert de theorie zich van een kritische en conceptuele naar een inventieve en ervaringsgerichte aanpak. Het verlangen naar zo'n heroriëntering werd ook gemotiveerd door een paar ontevredenheden.

Eén ervan gaat over de manier waarop de freelance werk- en levenswijze de projectbasis van de performancecreatie van een manier van produceren heeft omgebogen naar een reactieve, cynische en opportunistische houding die zich bezig houdt met de vraag: wat is altijd al daar dat ik moet de-territorialiseren? Wat er altijd al is, is het dispositief van theaterdeconstructie dat de laatste tien jaar de rol van de toeschouwer heeft geconsolideerd, zonder in zijn onderzoek verder te gaan dan de vrolijke erkenning van het feit dat de toeschouwer een rol heeft. Een andere ontevredenheid met het dispositief gaat over het soort discours dat binnen dit kader kan geproduceerd worden. Door de manier waarop performance verspreid wordt, is het niet geschikt voor discussie, om de zeer simpele reden dat er geen live commentaar kan worden gegeven op wat je ziet. De discussietijd in het theater wordt uitgesteld tot na de voorstelling, als dit mogelijk is in de bar. De voor- of nagesprekken met de artiesten zijn, op zijn best, promotioneel opgewaardeerde zelfuitleggerige auteurspraatjes onder de tirannie van de democratische dialoog met het publiek. De kennis die een voorstelling produceert komt dan niet verder dan een individuele opinie, een kritiek in een dagblad, of hoogstens een essay in een kwartaalmagazine. Kort gezegd, hebben performancekunstenaars en theoretici die in de performancepraktijk werken nood aan platformen die de freelance dienstengeoriënteerde economie van werk- en levensstijl kan remunereren, om wat ze nu al doen, in preciaire, niet-erkende en ongestructureerde omstandigheden, te versterken.

2. **Ik ga nu** enkele projecten en initiatieven beschrijven waarin de benaming 'ruimtelijke praktijk' meteen overduidelijk zal lijken. PAF (*Performing Arts Forum*, zie ook de tekst van initiatiefnemer Jan Ritsema in *Etcetera 104*, nvdv) is een organisatie gebouwd op een aanbod van ruimte, zonder vooropgestelde normatieve of representatieve structuur. PAF hangt exclusief af van de betrokkenheid van de artiesten: op hun financiering en zelforganisatie, die gaat van het uitbreken van muren tot het organiseren van hun eigen onderzoeksproces. Door op die manier een zelfregulerende structuur uit te bouwen, die wordt bestuurd door de gebruikers die tegelijk de ontwikkelaars en afnemers zijn, wordt er enkel tijd en ruimte aangeboden, zodat het ontwikkelen van je eigen werkomstandigheden op een niet-gesuperviseerde en niet-representatieve manier niet alleen mogelijk, maar ook noodzakelijk is om ook maar iets te laten gebeuren. In de context van de West-Europese institutionele markt, speelt PAF in op de nood van performanceartiesten om dat stuk van hun werk terug te winnen en in handen te krijgen dat door verschillende bevoogdende institutionele initiatieven van kritische, 'experimentele' en onderzoeksgelateerde formats is gecoöpteerd. PAF getuigt ook van de capaciteit van performancekunstenaars om de klaagcultuur te overwinnen en om proactief het verlangen naar de uitbreiding van de mogelijkheden, interesses en uitwisseling van de eigen werkpraktijk te structureren. Midden in een verzadigde infrastructuur voor performanceproductie, is de vraag naar een ander 'forum voor kennisproductie vanuit kritische uitwisseling', 'een werktuigmachine' in het onderzoek naar methodologie, 'een tijdelijk autonome plek' in zoverre specifiek dat ze de artiesten aanzet om zelf verantwoordelijkheid te nemen en samen te werken in de productie van een ruimte voor zowel zichzelf als anderen. De notie van 'werk' wordt dus uitgebreid naar de productie van een ruimte voor werk en kennis waarin de gebruikers investeren, uitwisselen en dingen mogelijk maken, zonder uit te groeien tot de representatieve functie van een publieke instelling als een theater, museum of cultureel centrum. Waar PAF zich ontwikkelt vanuit de realisatie van de kans om ruimte te produceren vanuit een lege plek (het leegstaande voormalige klooster), is *Six months in one location* een project dat probeert om werk tijdelijk onder te brengen in een bepaalde organisatie van tijd en ruimte. Dit initiatief, dat in eerste instantie door